

“Sevdiyim əsər” layihəsində yazarların, elm, sənət adamlarının ən çox sevdikləri əsər haqqında söhbət açırıq. Budəfəki həmsöhbətimiz şair və tərcüməçi **Azad Yaşardır**. Onun sevdiyi əsər **Renarın “Gündəlik” əsəridir**.

- Hansı məziyyətlərinə və bədii keyfiyyətlərinə görə Jül Renarın “Gündəlik” əsəri sizin sevdiyi-niz əsərdir?

- Əslində sevdiyim əsərlər çoxdur, yüzlərlə əsəri ana dilimizə sevə-sevə çevirmişəm, sadəcə olaraq sizin layihədə ən müxtəlif janrlarda əsərlərin təqdimatı olsa da, gündəlik və aforizm nümunəsi heç olmamışdı. “Gündəlik”lə ilk tanışlığım ikinci kursda oxuyanda, düz 40 il öncə baş tutub. Memarlıq fəkültəsində oxusam da, həm şeir yazır, həm tərcümələr edir, həm rəsm çəkir, həm də layihələr işləyirdim. Jül Renarın məzəli deyimlərləndən auditoriyada ara-sıra misal gətirdiyimdən tələbə yoldaşlarımdan bəziləri də bu kitaba ma-

edilən tərcüməsini daha uğurlu sayıram, amma onların da indi qismən retuşa, redaktəyə ehtiyacı var, çünki aradan 45 il ötüb və dilimizin ifadə gücü o vaxta nəzərən artıb.

12 il boyu baş redaktoru olduğum sosial mövzulu həftəlik qəzetin hər sayında mütləq maraqlı bilgiləri və aforizmləri öz tərcüməmdə geniş oxucu auditoriyası ilə paylaşmışdım. Sonradan həmin aforizmləri bir araya gətirib, qruplaşdıranda 500 səhifəlik bir kitab çıxdı ortaya. Orada Jül Renara da geniş yer ayırmışam və mən özümə-qədərki tərcümə versiyasından istifadə etməmişəm və bizim oxucuya hələlik məlum olmayan aforizmləri çatdırmağa üstünlük vermişəm. O ki qaldı bir hikmətli kəlama o, budur: “İnsanları məsafədən çox sükut ayırır”.

- Bəs bu gün necə, bir janr kimi aforistikaya maraq böyükdür mü?

- Bir neçə il əvvəl tanınmış ədəbiyyat alimlərindən biri demiş-

“Antiroman”) cə-rəyanının - A.Rob-Qriye, K.Simon, N.Sarrot, M.Bütor, M.Düras, S.Bekket və s. - və “OULİPO” qrupunun təmsilçiləri - J.Perek, İ.Kalvino, R.Keno, M.Dyuşan, J.Rubbo - öz üslublarını yaradarkən Renardan təsirləndiklərini, onun ideyalarından bəhrələndiklərini dönə-dönə etiraf ediblər. Məşhur fransız bəstəkarı Moris Ravel onun “Təbiət hadisələri” adlı miniatürler silsiləsinə simfonik variasiyalar bəstələyib. Bir çox dillərə çevrilən və doğma anasının

nan ingilis yazarı və dramaturqu Uilyam Somersət Moemdir. Özü hədsiz cıllanmış üslub sahibi olan və fransız ədəbiyyatına sıx tellərlə bağlılıq duyan bu yazıçı özü də 91 illik ömrü boyu gündəliklər və qeyd dəftərləri tutub. Buna görə də Renarın aforizm və müşahidələrinə tərəfsiz qiymət vermək iqtidarında olub. O, yazır:

“Bu, həqiqətən heyrətamiz bir kitabdır... Jül Renarın səmimiyyəti heç bir hədd-hüddud tanımır, “Gündəlik”də o, özünü, əslində, olduğundan daha yaxşı göstərməyə əsla can atmır... “Gündəlik” əsəri oxucuya görünməmiş həzz verir. Ondan ayrılı bilmirsən. O, hazır-cavablıq, nüfuzedicilik və müdriklik xəzinəsidir... Ədəbiyyata bu qədər canı-dildən xidmət edən ikinci bir insan çətin tapılar”.

- Yazıçılardan bir çoxlarının gündəliyi sanki qaralama xarakteri daşıyır. Yeni oxucudan ötrü nəzərdə tutulmayıb və buna yaradıcılıq demək olmaz. Jül Renarın “Gündəlik” əsəri isə ədəbi janr yüksəkliyindədir. O bu əsər haqqında yazırdı: “Bu, həyatda etdiyim ən yaxşı və ən lazımlı bir şeydir”. Sizcə, niyə Renar öz əsəri barədə belə yüksək fikirdə idi?

- Renar özünə qədər gündəlik tutan yazarlardan fərqli olaraq, bunu bir ədəbi janra çevirə bilib. Bunların hamısının əsasında isə onun misilsiz müşahidə bacarığı, çevrəsinə həssasiyyəti və sözlərdən xəsisliklə yararlanması dayanır. Onun qeydlərində, aforizmlərində çox vaxt bir şeirin, bir hekayənin, bir səhnəciyin rüşeymini və ya bitkin şəklinə, hansısa ədəbi surətin xarakteri, zahiri cizgiləri və verdişləri haqda zərgər dəqiqliyi ilə işlənilib tapılmış təfərrüatlara, cəmiyyət həyatı ilə, ədəbi mühitlə əlaqədar gizli məqamlara və etiraf-lara rast gəlmək mümkündür. Əlbəttə, əgər çox erkən - 46 yaşında dünyasını dəyişməsəydi, o, bütün bu təfərrüatlardan gələcək əsərlərində yararlanla bilərdi.

Aforizm elə janrdır ki, onun barəsində uzun-uzadı danışmaqdan-sa, onu səsləndirmək daha məsləhət-lidir, çünki o - əsl “fihi-mafih”dir, yəni “İçindəki içindədir”. Burada sitat gətirəcəyim aforizmlər öz tərcüməmdədir:

“Həyat. Onu getdikcə daha az anlasam da, daha çox sevirem”.

“Vacib olan sadəcə yaşamaq deyil, bəxtəvər yaşamaq daha vacibdir”.

“Qəfəsdəki quş hələ bilmir ki, o, uçmağa da qadirdir”.

Davamı səhifə 17-də

Azad Yaşar: “Dünya yazarlarından hələ heç kəs bu qədər orijinal fikri, belə yığcam şəkildə təqdim eləməyib”

raq salmış, onu məndən alıb oxumuşdular.

İlk dəfə bu əsərdən kiçik bir bölüm - cəmi 70 səhifə - 1974-cü ildə istedadlı jurnalist və tərcüməçi Refail Nağıyev tərəfindən dilimizə çevrilib. 2014-cü ildə “Zero” layihəsi həmin nəşri cib formatında təkrarlayıb. 2015-ci ildə isə Cəlal Bəydilinin tərcüməsində çıxan “Aforizmin iki zirvəsi” adlı 77 səhifəlik kitabda Jül Renarın və polyak yazarı Stanislav Yeji Letsin aforizmləri bir arada təqdim olunub.

Amma mən bu kitabın 1887-1910-cu illəri, təxminən 24 illik dövrü əhatə edən və 1965-ci ildə Moskva-da çap olunan versiyasını sonralar Rusiyada yaşayıb-ışləyərkən əldə etdim və anladım ki, dilimizə çevrilən qisim dəryadan bir damla imiş.

1991-ci ildə yazdığım “Qərribə qoxusu var pulların” şeirinə epigrafi kimi Renarın “Xoşbəxtlik pulda deyilsə, onu qonşunuza verin” ironik deyimini epigrafi kimi seçmişdim. Həmin şeirin sonluğunda mən tanıma yanlara Renarın bunu zarafatla dediyini isə belə açıqlamışdım:

Nə qədər üzü pis olsa da insanın bu ucuz vaxtında xoşbəxtlik hələ ki puldadır həm də. Odur ki, pul kisənizin ağzını açıb yoldan ötənə paylamayın hələ üstəlik taleyiniz sınıqsa, tavanınızdan damırsa, ümidləriniz corabınız kimi yamaq-yamaqsa, çayıb küyə gədersiniz, bilməyənlər qoy bilsin çox bəmərə kişi olub
Jül Renar.

- Bu əsərdə xüsusi seçdiyiniz bir hikmətli fikir hansıdır və niyə?

- Renar aforizmlərinin mərhum jurnalist Refail Nağıyev tərəfindən

di ki, XXI yüzil kiçik nəsr əsərlərinin, hətta aforizmlərin əsridir, sosial şəbəkələrdəki statuslarda tanınmış ədəbi əsərlərdən ən maraqlı deyimlərin və aforizmlərin si-tat kimi qoyulması da bunun bir sübutudur.

- Jül Renarın “Gündəlik” əsəri mənə bir az da günümüzdəki Facebooku xatırlatdı. Bu əsəri “Facebookun əcdadı” hesab etmək olarmı?

- Həmin alim öz fikrini onunla əsaslandırır ki, yüksək texnologiyaların geniş yayıldığı indiki dövrdə insanların irihəcmli kitablar oxumağa vaxtı və həvəsi qalmır. Aforizm isə önəmli həyat hadisələri və faktları haqda böyük təcrübəyə əsaslanan bədii fikrin yığcam, gözəl və orijinal tərzdə ifadəsidir. Bu baxımdan “Gündəlik” qələm sahibləri və Facebook üçün əsl xammal sayıla bilər.

- Jül Renarın həyatı da qərribə olub...

- Əsl adı Pyer-Jül Renardır. Uşaqlıq dövrü çətin keçib, 9 yaşına çatana qədər atasının ardınca anası da canına qəsd edib. Babat lisey təhsili alandan sonra iş həyatına başlayıb, redaksiyalarda işləyib, Fransa sosialistlərinə qoşulub, “Humanite” qəzeti üçün yazılar yazıb, bu sayədə Şitri-le-Min şəhərciyinin meri seçilib. Ədəbiyyatda özünü Qustav Floberin və realist ənənənin davamçısı sayıb, Viktor Hüqoya və Gi de Mopassana xüsusi rəğbət duyub.

Bir neçə pyes yazsa da, nisbətən tanınan əsərləri avtobioqrafik xarakterli “Kürən” (1894) povesti və haqqında danışdığımız “Gündəlik”dir. 1907-ci ildə Qonkur Akademiyasına üzv seçilib. Ömrü boyu beyindəxili təzyiqdən əziyyət çəkib və elə bundan da vəfat edib.

J.P.Sartr, “Yeni roman”, və ya

qəddarlığından bəhs edən “Kürən” povestinin motivləri əsasında isə 5 dəfə bədii film çəkilib.

Həyatda ikən layiq olduğu qiyməti ala bilməyən yazar ölümündən sonra ona ucaldılacaq abidənin üzərinə bu cümlənin yazılmasını xahiş eləmişdi: “Jül Renara - onun laqeyd həmvətənlərindən”.

- Renar bu əsərin əlindən bezar idi: Əsəri yazmağa qeyd edirdi ki, “Bu “Gündəlik” məni əldən salır. Onu yaradıcılıq adlandırmaq olmaz. Hər gün sevgi ilə “məşğul olmaq” hələ sevmək demək deyil”. Müəllifin öz əsərinə bu cür münasibəti ilə razısınız mı?

- Bu etiraf onun öz əsərinə nə qədər enerji və diqqət sərf etdiyini, onun üzərində necə əsdiyini göstərir. Aforizmləri ilə tanınan Mişel Montəndən fərqli olaraq, Renar özündən əvvəlki yazarlardan iqtibaslar etmir, təkrarsız və son dərəcə sərrast olmağa çalışır.

Təbiət təsvirləri, bitkilər və heyvanlar aləmi, qadınlar və kişilər barədə sərrast deyimlər və ilan boğazından çıxmışa bənzəyən, sarsıdıcı təsvirlər var “Gündəlik”də. Yazılmağa başlandığı vaxtdan 130 ildən çox ötməsinə baxmayaraq, dünya yazarlarından hələ heç kəs bu qədər orijinal fikri, həm də belə yığcam şəkildə, özü də tək cildde oxuculara təqdim eləməyibdir.

- Bayronun gündəlikləri sayəsində şairin estetik baxışları formalaşmış, Stendalın “İtaliyaya 1811-ci il səyahəti” gündəliyi onun üçün tam bir roman materialı olub. Jül Renarın “Gündəlik” əsəri ədəbiyyat tarixində öz layiqli qiymətini və yerini alıbmı?

- Renarın gündəliyinə ən yüksək qiymət verən məşhurlardan biri Ç.Dikkensdən sonra ən çox oxu-

(Əvvəli səhifə 16-da)

“Ölüm də rəhmildir - o, bizləri özünü bağlı qayğılardan həmişəlik xilas eləyir”.

“Yalana qarşı bəslədiyim nifrət hissi mənim tənəyyülümü sifra endirib”.

“Məzar başında söylənən təriflər. Mərhum sağlığında bunların yarısına da həsrət idi”.

“Bəzilərinə özünün bədbəxt olması az gəlir, istəyirlər ki, başqaları da qarabəxt olsun”.

- Renarın “Gündəlik”lərindən də görünən sosialist düşüncəsi, realizmi. sizcə, nədən qaynaqlanırdı?

- Jül Renarın özünüfəda tərzindəki daxili alicənablıq və dəqiqlik ona, təbii ki, haqqı nahaqqın ayağına verməməyi diktə edib. Buna görə də onun bütün insanların bioloji baxımdan olmasa da, sosial baxımdan cəmiyyətdə bərabərliyi ideyası-

“Özüm barədə düşünməyəndə mən yerli-dibli düşünmürəm”.

“Get-gedə daha təvazökar olmağa rəğmən, öz təvazökarlığımı daha tez-tez öyünməyə başlamışam”.

“İndidən bilirəm ki, müharibə qızıssa, mən mütləq vətənpərvərlərin sırasında olacağam”.

“Öz ömrümdən mən azı min il itirmişəm”.

“İl boyu hər günümü eyni sözləri təkrarlamaqla keçirirəm: “Hər anın qədrini bilməliyəm”.

“Hər məşhur kişinin ardında mütləq onun əzablarına qatlaşan bir qadın var”

- Bəzən bu kitabı “yaradıcılıq laboratoriyası” da adlandırırlar. Sizcə, niyə?

- Bu, son dərəcə haqlı müşahidədir, çünki XIX əsrin sonu və XX əsrin ilk rübündə, hətta iki dünya müharibəsindən sonra meydana çıxan sənət cərəyanları üçün xarakterik olan detallara, onlara təkan verə-

yolu relsi üçün qulançardan yararlanmağı düşünən uşağın fantaziyası ilə müqayisədə bizim xəyal gücümüz bir heçdir”, horrorun - “Gecə - gözləri oyulmuş gündüzdür”, animasiyanın - “Külək səhifələri vərəqlə-sə də, oxumağı bilmir”, “Frak geymiş qaranquş” və sairənin ip uclarına rast gəlirik.

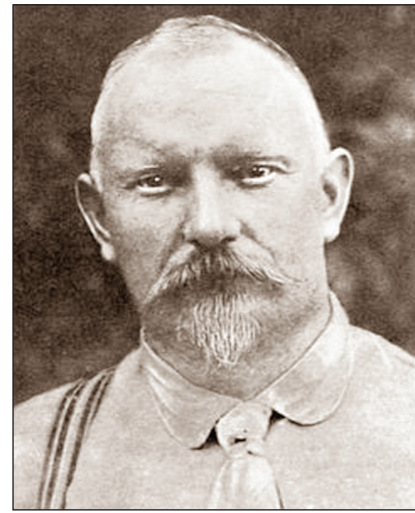
Yazı sənəti haqda müşahidələri də o qədər sarsıdıcıdır ki, bunlarla hesablasmaya bilmirsən: “Üslub - bütün məlum üslubları yerli-dibli unutmamaqdır”, “Yazmaq da danışmağın bir növüdür, nə qədər danışsan da, sözünü kəsmirlər”, “Kitablarım - bir mənada özümə ünvanladığım, amma başqalarının da oxumasına izn verdiyim məktublardır”, “Mən nəsrə şəir olmağı arzulayıram... Nəsr əsəri misralara ayrılmamış bir şeiri xatırlatmalıdır”...

Bundan başqa, əsərdə vizuallıq bəzən özünün maksimum həddinə çatır. Hər dəfə biz 5-10 kəlmə ilə

kitab oxuduqca obrazlara bənzəməyə çalışır, onların fikirlərini mənimseyir və həqiqi “mən”lərindən uzaqlaşır başqa birinə çevrilirlər. Bu sitata münasibətiniz necədir?

- İnsanoğlunu özünü oxuduğu, həyatda və ekranda gördüyü şəxslərə, bədii surətlərə bənzətmək cəhdləri ancaq nisbi xarakter daşıya bilər. O, rastına çıxan, ona təqdim olunan nümunələrdən yalnız müəyyən impuls, təkan alır, onun öz “mən”indən qoparaq, qarşısındakının kopyasına çevrilməsi mümkündür. Hətta ata-anası eyni olan və eyni tərbiyəni alan övladlar da bir-birinin tam oxşarı deyillər, buna nə qədər can atsalar da, söyləri bihudə olar. Elə Allahın böyüklüyü də ondadır ki, heç vaxt və heç nədə özünü təkrarlamır.

Jül Renar isə oxuduğu mətnləri təkrarlamaqdan qaçmağın “reseptini” də oxucularıyla bölüşür: “Yaddaşımın ən misilsiz cəhəti - oxuduqla-

rımı dərhal unutmamdır”.

- İlk çapından yüz ilə yaxın müddət ötməsinə baxmayaraq, əsərin bu qədər aktual qalması nın səbəbi nədir?

- “Gündəlik”dəki ilk qeydlərini yazar hələ 23 yaşında ikən qələmə almağa başlayıb və onun vaxtsız ölümü bu misilsiz işi yarımçıq qoyub.

Fransız ədəbiyyatı dünya söz sənətinin yüksək inkişafa malik qollarından biridir və bunun sübutu üçün təkcə onu xatırlatmaq yetərli-dür ki, ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatına layiq görülənlər arasında bu dildə yazıb-yaradanlar böyük əksəriyyət təşkil edirlər - 14 nəfər. İnanıram ki, vaxtsız vəfat etməsəydi və ya sağlığında çap olunsaydı, təkcə “Gündəlik” ona Nobel mükafatı vermək üçün yetərli olardı. Nobel Komitəsinin bu namizədin seçilməsi haqda qısa xarakteristikası da yəqin belə olardı: “Həyatın yetərincə qısa, amma ən dolğun tanıtımına görə”...

Təsədüfi deyil ki, kitab Fransada ilk dəfə çap olunanda rəyçilər onu yekdilliklə “Səmimiyyətin son həddi” adlandırmışdılar. Bu, Renarın 1900-cü il üçün qeydləri ilə bir-bir səsleşir: “Gündəlik” əsərimi vərəqləyirəm. Deyəsən, bu, həyatım boyu yazdıklarımın ən üstünü və ən faydalısıdır”. Kitabı aktual edən də onun barəsində söhbət boyu toxunduğumuz məqamlardır.

Sizin bu layihə çərçivəsində müzakirəyə çıxarılan əsərlər arasında “Gündəlik” yeganə kitabdır ki, onda dəqiq bir süjet və ya süjetlər silsiləsi həm var, həm də yoxdur, cürbəcür personajlar həm var, həm də yoxdur. Əsas personaj isə arzu, xəyal və yaşantıları ilə özünü olduğu kimi ortaya qoyan Jül Renardır.

Söhbətləşdi:
Fərid Hüseyn

Yazıb-yaradanlar məişət qayğılarından uzaq durmalıdırlar

Azad Yaşar: “Dünya yazarlarından hələ heç kəs bu qədər orijinal fikri, belə yığcam şəkildə təqdim eləməyib”

nı irəli sürən sosializmə rəğbət bəsləməsi, bu fikrin daşıyıcılarına qoşulması normaldır. Həm də XIX əsrin sonlarında sosialist nəzəriyyə indiki qədər gözəndən düşməmişdi, kapitalizm və imperalizm onun nailiyyətlərini hər nə qədər əlçatmaz kimi təqdim etsələr də, sonradan özlərini ayaqda tutmaq üçün ondan bir çox cəhətləri əxz eləməli oldular. Təsədüfi deyil ki, J. Renarın 100 illik yubileyini də fransız xalqı və Fransa Kommunist Partiyası geniş qeyd edib. Bunun bir səbəbi isə yazarın ömrü boyu burjuva əxlaqını, harınlığını amansız şəkildə qamçılamaşı idi.

- İntihara cəhd edib, anası da əqli çatışmazlıqdan əziyyət çəkib və dünyadan erkən köçüb. “Renarın əzabları yazıcı edib”, “O öz taleyi haqqında düşünməkdən yazıcı oldu” deyirdi müasirləri. Siz onun əzablarının izlərini “Gündəlik”lərində müşahidə etdinizmi?

- Əzabsız, məşəqqətsiz yüksək səviyyəli sənət adamı olmaq imkansızdır, çünki digər peşə-sənət sahibləri ilə müqayisədə ilham pərisinin himayəsi altında yazıb-yaradanlar daim məişət qayğılarından uzaq durmalıdırlar ki, sənətə, yaradıcılığa, yeniliklər etməyə köklənə bilsinlər.

- “Mən hətta iflic olandan sonra da başqalarının yerini yamsılayacağam” deyən Jül Renar, sizcə, bu əsərdə həddən artıq tənqidi, ironik mövqe sərgiləmir ki?

Bu əsərin öz müəllifinin ölümündən keyli sonra - 1925-27-ci illərdə işıq üzü görməsi tamamilə qanunauyğundur, yoxsa Renarın sivri dillə sancdığı həmkarları və real şəxslər arasından özünə nə qədər düşmən qazanacağını bir Allah bilirdi.

Amma bu tənqid də təkcə yazarın çevrəsinə qarşı yönəlməyib, bəlkə də, əsəri oxuculara daha çox sevdirən cəhətlərdən biri də məhz özünü tənqid dozasının sərtliyidir. Aşağıdakı misallar buna sübutdur:

cək rüşeymlərə “Gündəlik”də genbol rast gəlmək olur. Məsələn, əsərdəki qeydlərdə abstrakt düşüncənin - “Zürafəni görəndən sonra şeytanın da var olduğuna zərəcə şübhən qalmır”, “Yüz min qəlb görsən nə qədər insan deməkdir?”, - absurd ədəbiyyatın - “Bütün heyvanlar danışmağı bacarır, təkcə başqalarını yamsılayan tutuquşundan başqa”, “Ah, kaş təkbəşinə toy səyahətinə çıxmaq mümkün olaydı!” -, qara yumorun - “Dəfn arabasını gören Tristan Bernar arabacıya səsləndi: “Ey, məni də apararsan?”, “Özüm üçün o qədər uca qəsrlər ucaltmışam ki, uçsalar belə, onların viranələri ilə keçinərəm”, “Canına qəsd etmək istəyənlər adətən öz fotolarını cırmaqla kifayətlənirlər”, “Ölülərin söhbəti: - Hələ yatırsan? - Hə, bəs sən? - Mən də elə. Amma bircə onu anlaya bilmirəm ki, səhərlər yuxudan niyə oyana bilmirəm” -, ironik detektivin - “Əllərini yuyandan sonra qatıl sabun köpükləri buraxmağa girişdi”, “Kəklilər elə təlaşla pırıldayıb havaya qalxırlar ki, sanki kiməsə onları cinayət başında yaxalayırdı”, “Evində kişi zənci nökrə saxlayan bir kübar xanım qaradərili uşaq doğduğu üçün əri cin atına minib deyir: “Tezliklə bu çağanın rəngi dəyişməsə, mən bəzi adamları bu evdən qovmalı olacağam” - mistikanın - “Əhvalı qəflətən fənalaşan kitab rəfdən düşüb, yerə sərilirdi”, trillerin - “Üstündəki bitləri öldürməkdən ötrü qabana atəş açmaq”, “Mübahisədən qan fışqırdı”, sürrealizmin - “İnsan öz köklərini başının içində, beynində gəzdirir”, futurizmin - “Zürafə kimi, atın da nadir heyvan sayılacağı günə çox az qalıb”, “Çərpəlgəndən fotoların çəkilməyi günə bir şey qalmayıb”, fantastikanın - “İki teleqraf dirəyi arasında öz torunu quran hörümçəyin məqsədi söhbətlərimizi dinləməkdir”, “Sivişib aradan çıxmağa can atan fikri yaxalayıb, kağıza salmaq”, “Dəmir

bir portretin - “Əcəb portretdir - onun heç vaxt danışmayacağına inanırsan”, “O, elə çirkin idi ki, üzgözü bürüşdürəndə az-çox gözəlləşirdi”, “Dərddən qəflətən yaşlanan insanın çöhrəsi gölməçənin səthini əsən küləyin qırıqdırmasına bənzəyir”, bir mənzərənin - “Otlayan atlar quyruqlarını yelləməklə qüruba enən günəşlə sağollaşırlar”, “Günəş öz şüalarını milçə kimi işə salmaqla pənbə buludlar toxuyur”, “Gözəgörməz bir caynağın izini xatırladan şimşək”, “Sən demə, bu boyda tufan bapbalaca sərcənin quyruğundakı tükləri pırpızlatmaqdan ötrü qopubmuş”, bir karikaturanın - “O cür iri kəlləsi var, amma beyni noxud boydadır”, “Hər fikrinlə əlüstü razılaşanlara tədricən nifrət bəsləməyə başlayırsan”, bir şarjın - “Sırf qolları olmadığı üçün bu maneken özünü Miloslu Veneraya tay tutur”, “Əlini-əlinə sürtən milçək”, “Dəvəquşu dimdiyi qədər öz quyruğundan da eyni məsafədədir” və s. yaradıldığına şahid oluruq.

Musiqi sənəti ilə bağlı qeydlər isə Jül Renarın bu sənət sahəsinə də nə qədər dərinəndə aşına olduğunu göstərir. Buna aid bir misala baxaq: “Qulaqlarımın təbiətdə var olan bütün səsləri qoruyub saxlayan bir balıqqulağı olmasını istərdim”.

Hələ fizika, kimya, astronomiya, psixologiya və sair elm sahələri ilə bağlı aforizmləri demirəm. Bu yerdə onu da vurğulamağı özümə borc bilirim ki, Jül Renar Oksford və ya Sorbonna Universitetini bitirməmişdi, adicə liseyi bitirəndən sonra Parisdəki Ekol Normalda oxumaq fikrinə düşsə də, valideynlərinin və maddi imkanlarının yoxluğu üzündən bu niyyətindən daşınmış, amma durmadan öz üzərində işləmiş, mütaliəyə hədsiz düşkün olmuşdur.

- Jül Renar yazır: “Nə qədər çox oxusan, özünü başqalarına o qədər az oxşadarsan”. Geniş yayılmış düşüncəyə görə, insanlar

20 aprel 2019

WWW.KASPI.AZ

ƏDƏBİ SÖHBƏT
17